

RINGSLANGEN ROND AMSTERDAM

Annie Zuiderwijk & Martin Melchers

Zolang we weten, en dat is sinds het eind van de vorige eeuw, komen ringslangen voor aan de randen van de stad Amsterdam. Daar waar in Zuid de bebouwing overging in weiland begon ringslang-leefgebied, dat zich uitstrekte tot in het plassen- en veenweidegebied van Utrecht en Zuid-Holland. Aan de oostkant van de stad waren de dijken langs het IJmeer (toen Zuiderzee) bekende vindplaatsen van ringslangen. De terreinen voor ringslangen waren toen aaneengesloten.

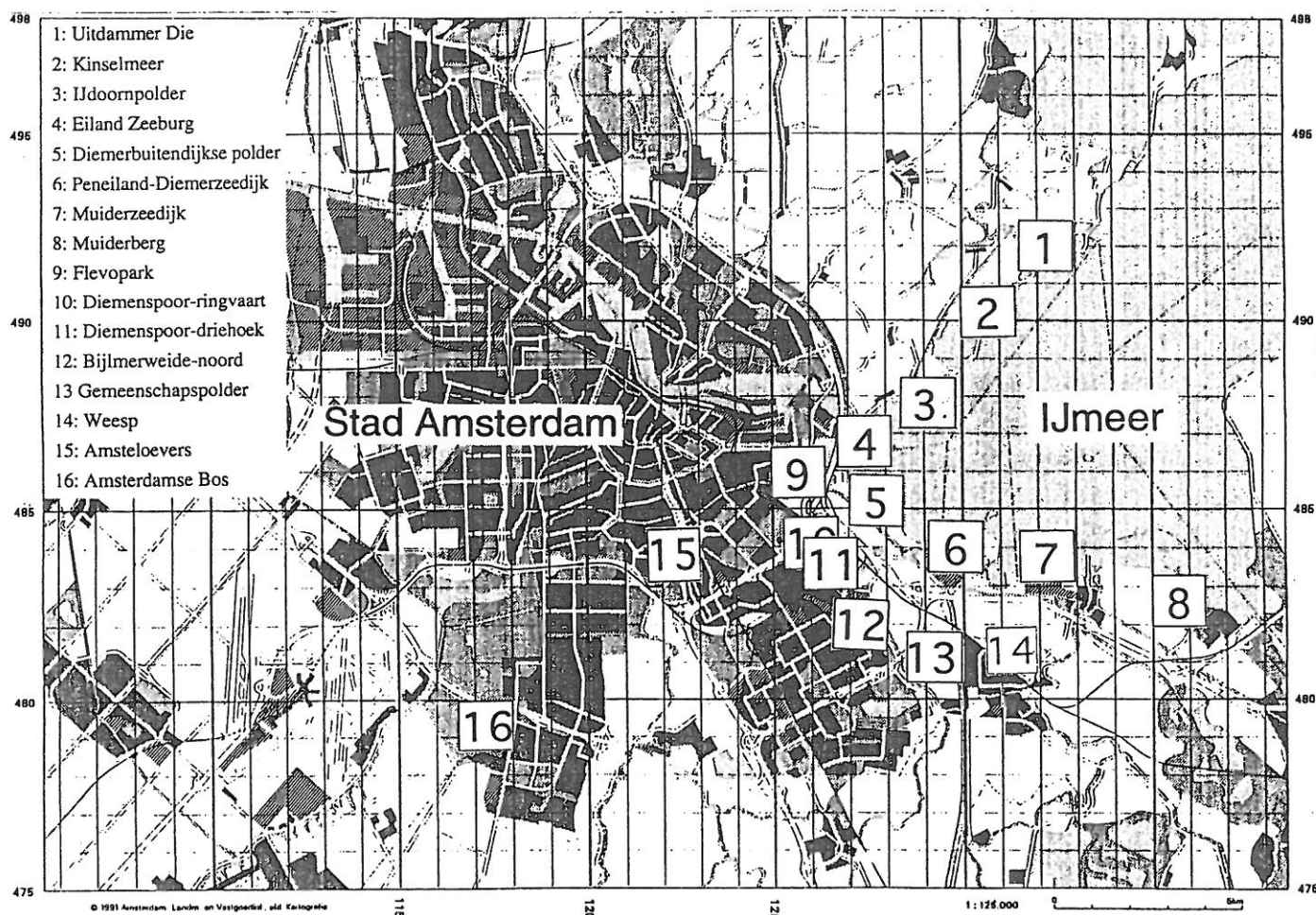
Anno 1995 is het leefgebied uiteengevallen. Op het kaartje is te zien waar in en rond Amsterdam nu nog ringslangen gezien worden, 16 lokaties zijn vermeld die meer of minder geïsoleerd liggen: restanten van het aaneengesloten gebied van vroeger. Soms zijn maar enkele dieren gezien op een lokatie, maar het komt ook voor dat een groep van naar schatting meer dan 50 dieren op een lokatie voorkomt

Wat kunnen we zeggen over de toekomst van deze groepjes ringslangen rond Amsterdam. Van belang zijn de volgende gegevens:
Hoeveel dieren zitten in een groep?
Hoe groot is het terrein waar de groep leeft?
Hoever liggen de terreinen uit elkaar?
Trekken de ringslangen van het ene naar het andere leefgebied?

Een groep ringslangen moet uit minstens 500 volwassen dieren bestaan om genetisch gezond te blijven. Zo'n aantal vind je niet in de achtertuin. Men neemt aan dat een groep van 500 dieren ongeveer 1000 à 2000 ha geschikt leefgebied nodig heeft.

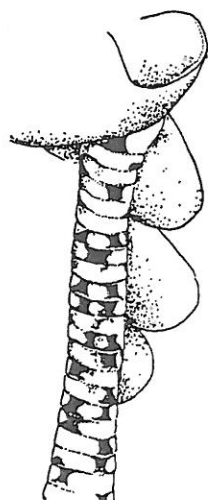
Als een groep uit minder dan 500 dieren bestaat en/of als het leefgebied van de groep kleiner is dan 1000 ha, moet de mogelijkheid bestaan dat dieren migreren naar een andere groep, zodat er af en toe gepaard wordt door een mannetje en vrouwtje uit verschillende groepen. Als om welke reden dan ook die migratie tussen diergroepen niet mogelijk is zijn de diergroepen van elkaar geïsoleerd.

figuur Locaties met Ringslangen in Groot Amsterdam

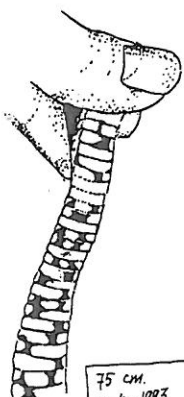

80 cm.
14-3-93
Muiden
hek + 196m

70 cm.
12-4-1992
Muiden
hek + 204 m.

75 cm.
3-4-1993
Muiden
hek + 485 m.

Door het inventarisatie- en monitoringwerk van de laatste jaren hebben we een goede indruk gekregen van de ringslang verspreiding rond Amsterdam. Door het fotograferen van buikpatronen van ringslangen hebben we ook een indruk gekregen van de hoeveelheid slangen in diverse terreinen en van hun trekgedrag.

IJmeerpopulatie - lokaties 1 t/m 8

We denken dat de ringslangen van de lokaties 1 tot en met 8 elkaars gebieden kunnen bereiken. Deze terreinen liggen alle aan het IJmeer waardoor de ringslangen via water kunnen migreren van de ene naar de andere lokatie. Tussen enkele van deze terreinen is ook migratie via de dijk en aangrenzend achterland mogelijk. De acht lokaties samen beslaan een oppervlak van circa 700 ha. In theorie is dat niet groot genoeg voor een populatie van minstens 500 dieren.

Van de lokaties 6 en 7, die samen 270 ha groot zijn, weten we door het fotograferen dat er enkele honderden ringslangen voorkomen. Maar op de lokaties 1 tot en met 4 is dit véél minder. Lokatie 6, het Peneiland, waar de meeste dieren leven, is de kern van de leefgebieden aan het IJmeer, en functioneert als de *hot spot*. Dat betekent dat vanuit het Peneiland waar veel dieren geboren worden, migraties naar andere lokaties plaatsvinden. Dankzij die migraties blijven de kleinere, vaak minder geschikte gebiedjes bevolkt.

Lokaties 9 tot/met 16

Lokatie 9 rondom het Flevopark heeft ongeveer 80 ha geschikt terrein voor ringslangen, waarin overwintering en voortplanting mogelijk is. De bezetting van dieren is echter magertjes.

Lokatie 10, met spoorberm, volkstuinten en ringvaartoevers bestaat uit 15 ha goed leefgebied, waar ringslangen regelmatig gezien worden, ook jonge dieren. Waarschijnlijk betreft het een kleine groep.

Lokatie 11 is groter qua oppervlak met een klein deel heel geschikt terrein aan het spoor waar regelmatig dieren worden aangetroffen. In de terreinen 10 en 11 worden buikpatronen gefotografeerd. We hebben met die foto's nog niet kunnen aantonen, dat ringslangen trekken tussen de lokaties 9, 10 en 11. Die mogelijkheid is in principe aanwezig. Tussen 9 en 10 ligt een duiker, en ook tussen 10 en 11. De vraag of ringslangen er gebruik van maken is dus nog niet beantwoord.

Lokatie 12, de Bijlmerweide is hoogstwaarschijnlijk bevolkt geraakt met zwervende dieren vanuit lokatie 11, via een manshoge duiker. Die duiker is nu volgestort en de verbinding tussen 11 en 12 is dus verbroken. De groep dieren op 12 is maar klein. Er is evenwel een legsel eieren aangetroffen. De lokaties 13 en 14 vormen samen een potentieel leefgebied van enige honderden hectaren. Voorheen werden de slangen regelmatig langs het spoor gezien. Sinds de

grootschalige spoorverbreding zijn we de greep op deze populatie kwijtgeraakt. Af en toe worden dieren gesignaleerd, ook jonge dieren. Het gebied is dun met slangen bezet.

Lokatie 15, Zorgvliet en Amstelpark. Heel af en toe wordt een dier gezien: een beheerder van Zorgvliet ziet één ringslang per twee jaar. Slangen komen er dus maar heel weinig voor. Lokatie 16: Amstelveense Poel, Amsterdamse Bos en Nieuwe Meer. Samen een flink gebied en in potentie groot genoeg voor een populatie. Slechts op enkele plekken worden slangen gezien, eigenlijk alleen langs de goederenspoorlijn bij de A'veense Poel en bij de boomkwekerij in het A'damse Bos, waar ook eieren worden afgezet en de slangen kunnen overwinteren. We denken dat er maximaal 100 dieren voorkomen. Het gebied heeft mogelijkheden om verbeterd te worden voor ringslangen.

Perspectieven

In principe worden ringslangen op alle 16 lokaties gemonitord of anderszins in de gaten gehouden. Een probleem bij het monitoren in de regio Amsterdam is dat terreinen regelmatig een andere bestemming krijgen of op de schop gaan. Terwijl de omstandigheden voor de dieren juist ongewijzigd dienen te blijven, om goede telresultaten te krijgen. Dan pas kan na een aantal jaren een uitspraak gedaan worden over hoe het met de dieren is gesteld. Het dynamische milieu van de grote stad maakt het monitoren dus eigenlijk onmogelijk. We zullen noodgedwongen onze methoden moeten aanpassen.

Helaas hebben gebiedsveranderingen ook de beste ringslanglokatie aan het IJmeer, het Peneiland, verpest. De resultaten van het tellen vóór en na de ingreep van 1994 zijn niet meer te vergelijken.

Afgezien van deze verstoring van het onderzoek, wordt de IJmeerpopulatie hierdoor ernstig aangetast. Want als het hart uit een populatie gehaald wordt, is deze ten dode opgeschreven. Een slecht perspectief dus voor de IJmeerpopulaties op de lokaties 1 tot en met 8.

Voor de lokaties 9 tot en met 16 is er misschien toekomst indien het plan Ecolint daadwerkelijk zijn beslag krijgt. Het plan Ecolint is een initiatief van de Dienst Riolerings-Waterhuishouding-Amsterdam (RWA) en houdt in dat men de oude verbinding die vroeger in het landschap bestond tussen Nieuwe Diep en Nieuwe Meer wil herstellen. Hierbij probeert men de route geschikt te maken voor vier 'kensoorten', waaronder de ringslang als kensoort voor de reptielen. De route zal gaan via Watergraafsmeer-Weespertrekvaart-Amstel-Kalfjeslaan-Buitenveldert-Amsterdamse Bos. Dat zou betekenen dat de nu geïsoleerde lokaties met ringslangen via dit lint verbonden worden.